

SİNOP VE YÖRESİ AĞIZLARINDA HAYVAN ADLARI*

Ergün ACAR*

Özet:

Sinop ilinin dağlık ve engebeli fiziki yapısı çeşitli yabani hayvanların barınmasına olanak sağlarken ilin deniz kıyısında yer alması deniz hayvanlarının tanınmasını da sağlamıştır. Ayrıca ihtiyaç, beslenme ve ekonomik nedenlerle bölgede besi hayvancılığı gelişmiştir. Yöre halkının hayatında önemli bir yeri olan bu hayvanların adlandırılması oldukça dikkat çekicidir. Bu çalışmada kendi saha derlemelerimiz ve yazılı kaynaklardan tespit edilen 216 hayvan adı, türlerine göre tasnif edilerek ortaya konulmuştur. Böylece Sinop ve yöresinde zengin bir çeşitlilik gösteren hayvan adlarının önemine dikkat çekilmek istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sinop ve yöresi, Hayvan Adları, Sinop Ağızları, Söz Varlığı

Animal Names in Sinop and it's Dialects

Abstract:

As the mountainous and rugged physical condition of Sinop province has provided shelter for wild animals, the location of the province at the seaside has provided marine animals to be recognized. In addition, with economical and nutritional reasons fattening has improved. Naming of these animals which have an important place in the lives of locals is quite striking. In this study, 216 animal names which were derived through field work and written documents were put forth by their categories and kinds. By this way, attention to animal names which show a prosperous variety in Sinop was tried to be captured.

Keywords: Sinop and its Surrounding, Animal Names, Dialects of Sinop, Vocabulary

---

* Bu makale 4-7 Şubat 2016 tarihinde Barselona-İspanya Casa Convalescència'da düzenlenen "Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Konferansı"nda sunulan bildirinin yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir

* Yrd. Doç. Dr. Sinop Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, eacar@sinop.edu.tr

Giriş

Ağız sözlüğü, bir yöreye ait standart yazı dilinde olmayan sözcükler ile anlamı ve fonetiği farklı eşzamanlı sözcüklerin oluşturduğu söz varlığıdır. Sinop ve çevresinin dağlık, engebeli fiziki yapısı ve kuzey sınırının denize kıyı olması yörede çeşitli kara ve deniz hayvanlarının yaşayıp tanınmasına imkân sağlamıştır. Bu durum köylerde ve kırsal kesimlerde yaşayan yöre halkının onlarla iç içe yaşam sürmesine ve karşılıklı mücadelesine sebep olmuştur. İnsanlar onlardan; gıda, giyim, nakliye, güvenlik ve iktisadi gereksinimleri için faydalanmışlardır. Yöre halkının hayatında önemli bir yer edinen bu hayvanların adlandırılması da dikkat çekici bir zenginliğe sahiptir. Sinop ve Yöresi Ağızlarında varyantlarıyla beraber 216 adet hayvan adı tespit edilmiştir. Tespit edilen hayvan adları şunlardır: *adı denmez, aker, akger, akyaşe, alabaş, alankese, alkara kılçık, anaç, aprak, as, asgeline, aru guşu, azmantıl, azulat, badı, bağarcık, bakal, balak(I), balak(II), belemüt, bınak, biçik, bişi, bosdili, böcek, böğürye, bökelek, buzana, bürükcü, canavar, celep, cıcık, cığla bakalı, cındak, cırık, cebin, cimin, circir, civirci, cozbakal, culk, culuk, cundak, cücü, cücük, çingirye, çaça, çarpan, çarşak, çebiş, çeli, çepilek, çetik, çıyan, çökelez, çötük, çuluk, danadışı, dırık, duvaç, ebeç, elik, enik, erkeç, eşek aıurtlağı, ferik, fituk, filik, gartgart, gaza, gebelek, gece guşu, gelincik, gelinkadın, gelō, geme, genek, gevur balığı, gıdı, gılavuz, gıraça, gızantak, gocaoğlan, godak(I), godak(II), godak(III), godu, göcen, göde, göden, gölbez, gölebice, gölük, gösen, gövürtya, guguk kuşu, gugukçu, guloğuz, guluguşu, gundak, gupay, gülük(I), gülük(II), gürüd, gürük, gürüsge, güyön sineği, ibi, iskiri, istiridye, ivirya, hahor, hasgeline, hel, huma, humātun, kabaz, kāmiloğlan, kaplıkurba, kara bakal, kara kötek, kaşdelen, kestenkelek, kılağız, kınık, kırık, kodak, korit, kölek, kömüş, köstenköpeği, köstüköpek, kuluç, kulun, küflü, külüsekek, kürü, latin, malak(I), malak(II), mendek(I), mendek(II), menek, menük, mesek, minak, mıncak, mindak, mini, murat kuşu, nallu fatma, okseyil, olaman, önük, öpelek, persi, pinpin, pirs(i), pirs(i)(II), pirsik, pıtık, porasak, porsak, porsuk, portak, potuk(I), potuk(II), potak(I), potak(II), potanak, pöçük, pörsü, purç, saça, sal, salyan, samır, saınsak, sargan,*

semle, seyis, sümüklü böcek, şaki, şibi(I), şibi(II), tarak, tarakçıl, teknelikurba, teknezligrübö, terempe, toklu, toruş, tosmak, töktök, tükmükçü, ustan, ürye, üveyik, vidik(I), vidik(II), viz, vizelek, yanuç, yapalak, yavrak, yavşak, yavşu, yavşuk, yeşilustan, yıldancı, yılyaya, yılki, yılaç, yumak, yundu, yunducu.

Ağızlarda geçen bitki, hayvan, yer adları, lakaplar vs. gibi kavramlara verilen adlar, halkın ad vermedeki temel hareket noktasını belirlenmesi bakımından büyük önem taşır. Renkler, ad ve deyim aktarmaları, organ benzetmeleri hangi nedenlerden dolayı kullanılmaktadır? Bunların sosyolojik, psikolojik, ekonomik yapı ve ilişkilerinin ortaya çıkarılmasıyla bu adı verenlerin hayattaki öncelikleri, yaşam tarzları, hayata bakış açıları ortaya çıkacaktır. Yabancı kelimelerden geçen alıntıların uyarlamaları ise yörenin fonetik eğilimlerinin ortaya konması bakımından önemli veriler sağlayacaktır. Ayrıca bu adlandırmaların kullanım sıklığı ve kullanım alanları üzerinden yapılacak ağız atlasları bize çok değerli dil malzemele-ri sunacaktır.

HAYVAN ADLARI

1. Genel İsimler: Bu tasnifte doğrudan hayvanlara verilen adlar değil de onların durumları ya da özellikleri hakkında yapılan genel adlandırmalara yer verilmiştir:

Çizelge 1: Hayvanlarla İlgili Genel Adlandırma Listesi

Yöresel İsmi	Anlamı	Kaynak
alabaş	Başı benekli hayvan	DS.173: Boyabat
anaç	Yaşını almış yavrusu olan kümes hayvanı	DS.245: Sinop; MDD: Durağan
azmantıl	Melez hayvan	SYS.13: Türkeli-Yeşiloba
çarşak	Çarpık bacaklı hayvan	MDD: Boyabat-Düzkaragaç, Dağtabaklı
gızantak	Çiftleşme arzusu duyan, kızışmış hayvan	MDD: Ayancık-Kayabaşı
göklü	Gebe hayvan	DS.2138: Gerze ve köyleri
gugukçu	İnatçı, hırçın hayvan	MDD: Boyabat-İsaoğlu

kabaz	Boynuzsuz hayvan	SYS.58
toruş	Arabaya koşulan yedek hayvan	DS.3970: Boyabat; MDD: Boyabat-Çurguşlar
olaman	Yaşına girmemiş koyun, keçi, inek gibi hayvanların doğum yapması	MDD: Dikmen-Küçükkızık
yıldancı	Her sene doğuran hayvan	SYS.197: Boyabat-Aşıklı. Çulhalı

2. Yabani Hayvanlar: Sinop, dağlık ve zengin bitki örtüsüne sahip bir ilimizdir.

Onun bu özelliği yabani hayvanların uygun yaşam alanlarına olanak sağlamıştır. Sinop'ta oldukça fazla yabani hayvan yaşamakta olup, bu hayvanların adlandırılması da ilgi çekicidir. Adlandırmalarda; ad ve deyim aktarmaları, güzel adlandırma, arkaik unsurlar gibi pek çok etken söz konusudur.

Çizelge 2: *Yabani Hayvan Adları Listesi*

Yöresel İsmi	Anlamı	Kaynak
adı denmez	Sansar	MDD: Erfelek-Şerefiye
alankese	Saksağan	DS.196: Gerze
as	Gelincik	SYS.10: Boyabat-Çatpınar
asgelin	Gelincik	SYS.10: Türkeli-Yeşiloba
bağarcık	Kaplumbağa	DS.473: Sinop; SYS.56
balak (II)	Ayı yavrusu	SYS.16: Gerze-Kirençukuru
böğürye	Deniz yengeci	MDD: Ayancık-Aliköy
bişi	Yabani ördek	MDD: Sinop
canavar	Domuz	MDD: Boyabat-Aşağıtabaklı
çingirye	Karides	SSD.4: Sinop
çökelez	Sincap	DS.1109: Boyabat; MDD: Ayancık-Aliköy, Saraydüzü-Aşağı Akpınar
dırık	Sarı renkli bir sincap türü	MDD: Boyabat-Çatpınar
duvaç	Ayı yavrusu	DS.1614: Sinop-Tıngır
ebeç	Su kurbağası	DS.1652: Ayancık; MDD: Ayancık-Ortalık Dolamay Mah.
elik	Dağ keçisi, ceylan	MDD.Boyabat

eşek aşırtlağı	Yengeç	MDD: Durağan-Kemerbahçe
fitik	Domuz yavrusu	SYS.68: Boyabat-Aşıklı
gaza	Karides	SSD.4: Gerze
gelincik	Küçük etçil dağ hayvanı	MDD: Dikmen-Küçükkızık
gelinkadın	Gelincik	DS.1981: Sinop; SYS.77: Erfelek-Şerefiye
gelō	Büyük tarla faresi, geme	MDD: Türkeli-Çataküney
geme	Fare	DS.1986: Sinop
gocaoğlan	Ayı	MDD: Boyabat-Aşıklı
godak (II)	Domuz yavrusu	SYS.82: Erfelek-Kazmasökü
göde	Kurbağa	MDD: Boyabat-Aşıklı
göden	Büyük, tombul, siyah renkli kara kurbağası	MDD: Gerze-Abdaloğlu
göcen	Tavşan yavrusu	DS.2119: Boyabat; SYS.84: Gerze-Kirençukuru
gösen	Tavşan yavrusu	DS.2119: Boyabat
hasgelin	Gelincik	MDD: Ayancık-Karakestane
kaplıkurba	Kaplumbağa	MDD: Ayancık-Ortalık
kestenkelek	Kertenkele	MDD: Boyabat-Çatpınar Yalak Mah., Durağan-Yeşilyurt
köstenköpeği	Kötebek	MDD: Boyabat
köstüköpek	Kötebek	MDD: Ayancık-Ortalık
küflü	Deniz yengeci, pavurya	SSD.4: Sinop
malak (II)	Ayı yavrusu	SYS.129: Ayancık-Bakırlı; Türkeli-Çatakören
mendek (I)	Tavşan yavrusu	DS.3160: Boyabat
mesek	Domuz yavrusu	DS.3171:Dikmen-Üçpınar; SYS.133: Dikmen-Akçekese
persi	Domuz yavrusu	DS.3432: Boyabat-Oğlakçılar
pirsi (I)	Domuz yavrusu	SYS.151: Boyabat-Uzunçay
pirsi (II)	Fare yavrusu	MDD: Ayancık-Alıköy
pirsik	Domuz yavrusu	DS.3460: Ayancık-İnaltı
pıtık	Domuz yavrusu	DS.3448: Boyabat-Özek
porasak	Domuz yavrusu	SYS.151: Sinop-Oğuzeli
porsak	bk. porasak.	SYS.151: Gerze-Bolalı

porsuk	bk.porasak.	SYS.151: Sinop-Sazlı
portak	Domuz yavrusu	SYS.151: Türkeli-Çataküney
potuk (I)	Ayı yavrusu	DS.3474: Boyabat; SYS.151: Dikmen-Kuzalan
potuk (II)	Domuz yavrusu	DS.3475: Gerze; SYS.151: Saraydüzü-Yalmansaray
potak (I)	Ayı yavrusu	SYS.151: Boyabat-Aşıklı
potak (II)	Domuz yavrusu	SYS.151: Boyabat-Çulhalı
potanak	Domuz yavrusu	SYS.151: Dikmen-Bucak
pörsü	Domuz yavrusu	DS.3479:Erfelek-Kazmasöki; SYS. 152: Ayancık-Bakırlı Balca Mah.
salyan	Yengeç	SSD.4: Sinop
samır	Su sansarı	MDD: Boyabat-Akyörük
teknelikurba	Kaplumbağa	MDD: Erfelek-Gümüşsuyu
teknezigurbö	Kaplumbağa	MDD: Erfelek-Balıfakı
tosbağ	Kaplumbağa	DS.3971.Sinop
ustan	Kertenkele	SYS.60; DS.4043: Ayancık-Düzköy
yanuç	Yengeç	DS.4175: Sinop ve çevresi; MDD: Durağan-Kemerbahçe, Boyabat-Çatpınar
yavrak	Domuz yavrusu	SYS.194: Boyabat-Akçakese Garandun Mah.
yeşilustan	Kertenkele	MDD: Durağan-Yeşilyurt
yılki	At sürüsü	DS.4271: Sinop

3. Balıklar: Sinop'un bir liman şehri olması ve kıyılarında çeşitli su ürünlerinin barınması ekonomik bakımdan balıkçılığın gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu balık adlandırılmaları daha çok alıntı kelimelerin uyarlanmasıyla ya da öne çıkan özelliklerinin dikkate alınmasıyla yapılmıştır:

Çizelge 3: *Balık Adları Listesi*

Yöresel İsmi	Anlamı	Kaynak
aker	Yılan balığı	SSD.4: Sinop
belemüt	Palamut	SYS.19: Gerze
çaça	Hamsinin bol çıktığı sıralarda bulunan bir cins balık	DS.839: Sinop
çarpan	Sırtı dikenli, büyüğü sarı, kırmızı, küçüğü siyah renkte olan, çarptığında eli ayağı kanatan iskorpit cinsinden bir balık	DS. 1083: Sinop, SSD.4: Sinop
gevr balığı	Çayda yetişen yenmeyen bir balık türü	SYS.78: Türkeli-Ayaz
gıraça	Küçük istavrit balığı	MDD: Gerze
gövrtya	Kaya balığı	SSD.4: Sinop
iskiri	Kaya levreği	SSD.4: Sinop
kara kötek	Eşkına balığı	SSD.4: Türkeli
latin	Lapina balığı	SSD.4: Sinop
okseyil	Sarıkulak kefal	SSD.4: Sinop
saça	Kefalin küçük yavrusu	DS.3508: Sinop
sargan	Zargana	DS.3543: Gerze, SSD.4: Sinop
şaki	Yavru kalkan	SSD.4: Sinop
tarak	İspari balığı, karagöz	SSD.4: Gerze
tükmükçü	Horozbina balığı	SSD.4: Sinop
yılyaya	Kefal balığının küçüğü	DS.4266: Gerze

4. Evcil Hayvanlar: İnsanlar, besin ihtiyaçlarını karşılamak, ekonomik gelir elde etmek ve işlerinde güçlerinden faydalanmak üzere evcil hayvanlar beslemişlerdir. Yörede bu hayvanlara verilen adlandırmalar da oldukça zengindir:

Çizelge 4: *Evcil Hayvan Adları Listesi*

Yöresel İsmi	Anlamı	Kaynak
akger	Kırmızı renkli kıl keçisi	MDD: Durağan-Yassıalan
alkara kılçık	Tiftik keçisi	MDD: Durağan-Yassıalan

azulat	Ayır, at	SYS.13: Boyabat-Killik
badı	Kaz	MDD: Boyabat
balak (I)	Malak, manda yavrusu	SYS.16: Dikmen-Çatak, Durağan-Yeşilyurt, Gerze-Yamacık
bınak	Kedi yavrusu	SYS.22: Boyabat-Uzunçay
biçik	Buzağı	MDD: Boyabat
bosdili	Oğlak, keçi yavrusu, bir yaşında hayvan	SYS.24: Durağan-Yeşilyurt, Sarıyar
celep	Dişi eşek	MDD: Türkeli-Ayaz
cıcık	Kümes hayvanlarının yavrusu, civciv	DS.1022: Boyabat
cındak	Kedi yavrusu	SYS.29: Durağan-Köklen
culk	Kuluçkaya yatan tavuk	DS.1018: Boyabat
culuk	Hindi	MDD: Boyabat
cundak	Kedi yavrusu	MDD: Dikmen-Yumaklı
cücü	Civciv	MDD: Boyabat
cücük	Civciv	DS.1022: Sinop; MDD: Durağan-Yeşilyurt, Dikmen-Kerim, Gerze-Yamacık
çebiş	Bir yaşındaki keçi yavrusu	DS.1099: Sinop
çeli	Keçi yavrusu	DS.1122: Erfelek-Kazmasökü
çepilek	Keçi yavrusu, oğlak	MDD: Ayancık-Bakırlızaviye Kuzdağı Mah.
çetik	Kedi yavrusu	SYS.41: Boyabat-Uzunçay, Türkeli-Yeşiloba
çötük	Kedi yavrusu	SYS.46: Ayancık-Bakırlızaviye Kuzdağı Mah.
enik	Kedi ve köpek yavrusu	DS. 1757: Sinop; SYS.62: Dikmen-Kerim
erkeç	Üç-dört yaşlarında enemiş erkek keçi	DS.1773: Sinop
ferik	Kümes hayvanlarının civcilikten çıkmış yavruları, piliç	DS.1846: Gerze, Boyabat; SYS.67: Ayancık-Göldağı
filik	Keçi yavrusu	DS.1865: Boyabat
gıdı	Dişi kuzu	MDD: Ayancık-Karakestane
gırık	Eşek yavrusu	MDD: Boyabat
godak (I)	Eşek yavrusu	SYS.82: Ayancık-Göldağı
godak (III)	Keçi yavrusu	SYS.82: Sinop-Dizdaroğlu

godu	Erkek hindi	MDD: Boyabat-Çatpınar
gölbez	Köpek yavrusu	DS.2140: Boyabat, Gerze; SYS.85: Türkeli-Yeşiloba, Erfelek-Kazmasökü, Ayancık
gölük	At, eşek, beygir, katır vb. yük taşıyan ve binilen hayvan	DS.2145: Boyabat; SYS.86: Duragan-Çerçiler; Boyabat-Yenice, Çukurhan
gundak	Kedi yavrusu	SYS.88: Saraydüzü-Yalmansaray, Duragan-Yeşilyurt
gupay	Av köpeği	SYS.88: Boyabat-Çaybaşı
gülük (I)	Kedi yavrusu	SYS.90: Türkeli-Aydoğdu, Işıklı
gülük (II)	Kuluçkaya yatan tavuk	SYS.90: Ayancık-Dibekli
gürük	Civciv	MDD: Türkeli-Çataküney
gürüsge	Civciv	MDD: Türkeli-Işıklı
ibi	Hindi	MDD: Boyabat-Aşıklı
kınık	Eşek yavrusu	SYS.117: Boyabat-Eğlence
kodak	Eşek yavrusu, sığa	DS. 2896: Sinop; SYS.120: Gerze-Kirencükuru
korit	Bir yaşına kadar olan erkek keçi	DS.2925: Gerze-Karlı
kömüş	Manda	MDD: Boyabat
kulun	At ve eşek yavrusu	DS.2997: Sinop
külüskek	Kuluçkaya yatan tavuk	MDD: Dikmen-Kuzalan
kürü	Eşek yavrusu, sığa	DS.2822: Ayancık
malak (I)	Manda yavrusu	DS.3108: Sinop; SYS.129: Saraydüzü-Aşağıakpınar
mendek (II)	Kedi yavrusu	SYS.132: Boyabat-İsaoğlu
mıncak	Kedi yavrusu	SYS.134: Boyabat-Bengübelen
mındak	Kedi yavrusu	DS.3185: Boyabat; MDD: Boyabat-Bengübelen
menek	Kedi yavrusu	SYS.133: Gerze-Bolalı
menük	Kedi yavrusu	DS.3165: Sinop-Korucuk
mınak	Kedi yavrusu	DS.3185: Boyabat; SYS.133: Boyabat-Arıoğlu
mini	Köpek yavrusu	MDD: Boyabat
nallu fatma	Eşek	MDD: Ayancık-Aliköy
önük	Kedi, köpek yavrusu	DS.3341: Boyabat

pöçük	Keçi yavrusu	MDD: Boyabat-Aşıklı
seyis	İki-üç yaşlarında enenmiş erkek keçi	MDD: Boyabat-Hacıahmetli, Saraydüzü-Aşağıakpınar
şibi (I)	Ördek	DS.3775: Boyabat
şibi (II)	Ördek yavrusu, kaz yavrusu	SYS.170: Boyabat-Esengazili
toklu	Altı aylıkla bir yaş arasındaki kuzu	DS.3948: Sinop; MDD: Boyabat-Bengübelen
tosmak	Genç, küçük manda	DS. 3972: Boyabat; MDD: Dikmen-Yumaklı
töktök	Erkek hindi	MDD: Durağan-Yağbasan
ürye	Dişi tay	DS.4072: Sinop
vidik (I)	Köpek yavrusu	DS.4104: Boyabat köyleri
vidik (II)	Kaz yavrusu	SYS.189
yumak	Ayı yavrusu	SYS.199: Boyabat-Kurusaray
yundu	Güçlü, iri eşek	SYS.199: Durağan-Kemerbahçe
yunducu	Başiboş köpek	SYS.199: Boyabat-Aşıklı

5. Böcekler: Yöre halkının yaşam alanlarına tesir eden zararlı böcekler de vardır.

Bu hayvanların tespit edilen adları şunlardır:

Çizelge 5: Böcek Adları Listesi

Yöresel İsmi	Anlamı	Kaynak
akyaveş	Bit	DS.164: Boyabat
çıyan	Kırkayak	MDD: Boyabat-Çatpınar
danadışı	Danaburnu böceği	MDD: Türkeli-Ayaz
böcek	Bit	DS.754: Boyabat
circir	Ağustos böceği	DS.926: Boyabat
gebelek	Kelebek	MDD: Ayancık-Ortalık
genek	Kene	SYS.77: Türkeli-Kuzköy Yenice Mah.
gurud	Tahtakurusu	SYS.89:Erfelek-Gökçebel, Balı-fakı
gürüd	Tahtakurusu	MDD: Ayancık-Hatip
istiridye	Deniz salyangozu	SSD.4: Sinop

kaşdelen	Danaburnu böceği	MDD: Boyabat-Alibeyli, Bağlıca
yavşak	Bit yavrusu	DS.4206: Sinop
yavşu	bk.yavşak.	SYS.194: Boyabat-Çeşnigir
yavşuk	bk.yavşak.	SYS.194: Durağan-Gölalan
öpelek	Kelebek	SYS.144: Ayancık-Yarenler Pelitçik Mah., Aliköy
sümüklü böcek	Salyangoz	MDD: Ayancık, Türkeli, Boyabat

6. Sinekler: Çift kanatlı eklembacaklardan olan sinekler, Sinop ve yöresinde daha çok büyükbaş hayvanları rahatsız eden türler için adlandırılmıştır:

Çizelge 6: Sinek Adları Listesi

Yöresel İsmi	Anlamı	Kaynak
bökelek	Büyükbaş hayvanları rahatsız eden bir çeşit sinek, gübre sineği	DS.760: Sinop; SYS.24: Ayancık-Aşağıköy, Boyabat-Arıoğlu
buzana	Siyah, ince kanatlı, uçucu bir böcek	DS.810: Sinop
cibin	Karasinek	DS.1202: Sinop
cimin	Küçük sinek, tatarcık	DS. 968: Sinop; SYS.32: Durağan-Yeşilyurt
güyön sineği	Yazın hayvanları sokarak dört nala koşturan bir sinek cinsi	SYS.91: Boyabat-Gökçeagaçsakızı
kölek	Yazın, sıcakta hayvanların kanını emen yeşil başlı büyük sinek	SYS.121: Boyabat-Dağtabaklı
viz	bk.vizelek.	SYS.189: Türkeli-Ayaz
vizelek	Büyükbaş hayvanları ısıarak rahatsız eden bir sinek	DS.4106: Boyabat; SYS.189: Boyabat-Hacıahmetli

7. Kuşlar: Sinop'un ılıman iklim yapısı, yüksek ve alçak yüzey şekilleri pek çok yerleşik ve göçmen kuş türünün yaşamına olanak sağlamıştır. Lagün gölü özelliğindeki "Sarıkuş gölü" su kuşları için oldukça elverişli ekolojik bir alandır. Bu alanda ve Sinop'un değişik yörelerinde tespit ettiğimiz yöresel kuş adları ise şunlardır:

Çizelge 7: Kuş Adları Listesi

Yöresel İsmi	Anlamı	Kaynak
aprak	Güvercin	MDD: Boyabat-Akyörük
aru kuşu	Bal arılarını yiyerek geçinen, serçeden az büyük, renkli bir kuş. Bağ bozumu zamanı gelen göçmen bir kuştur	DS.318: Boyabat
bakal	Karatavuk	DS.490: Sinop; MDD: Erfelek-Şerefiye
bürükcü	Ormanda yaşayan bir çeşit kuş	DS.828: Sinop
cıġla bakalı	Renkli bir kuş türü	MDD: Türkeli-Ayaz
cırık	Kuş yavrusu	SYS.30: Boyabat-Engilekin
civirci	Bir kuş türü	MDD: Boyabat-Çatpınar
cozbakal	Karatavuk	DS.1004: Sinop
çuluk	Siyah bir kuş çeşidi	MDD: Duraġan-Gömlalan
gartgart	Bir çeşit deniz kuşu	DS.1931: Sinop
gece guşu	Baykuş	MDD: Erfelek-Balıfakı
gılavuz	Baykuş	MDD: Ayancık-Ortalık Dolamay Mah., Türkeli-Gökçealan
gölebice	Su kuşu	MDD: Gerze
guloġuz	Baykuş	MDD: Türkeli-Gökçealan, Ak-çabük
guluguşu	Baykuş	MDD: Ayancık-Göldaġı
hahor	Baykuş	DS.2395: Gerze-Karlı
hel	Doġan	MDD: Saraydüzü-Göynükören
huma	Baykuş	MDD: Dikmen-Bucak
humātun	Baykuş	MDD: Duraġan-Aşaġılınca
kara bakal	Serçegillerden, eti için avlanan siyah tüylü bir kuş, karatavuk	DS.2637: Sinop
kılaġız	Puhu kuşu	DS.2792: Ayancık-Ortaklık
kuluç	Eġitilmiş atmaca	DS.2997: Sinop
murat kuşu	Baykuş	MDD: Erfelek-Gümüşsuyu
pinpin	İspinoz kuşu	DS.3456: Sinop
purç	Bakal türü bir kuş	MDD: Ayancık-Alıköy
sal	Nevruzda ortaya çıkan kırmızı, uzun kuyruklu bir kuş türü	MDD: Dikmen-Dudaş

sañsak	Saksağan kuşu	MDD: Boyabat-Dağtabaklı
selme	Saka gibi küçük kuşları tutmak için alıştırmış, sopa üstüne bağlanan avcı kuş	DS.3577: Sinop
tarakçıl	Başında tarak biçiminde tüyleri olan bir çeşit kuş	DS.3831: Sinop; MDD: Ayan-cık-Alıköy
terempe	Eğitilerek kuş avında kullanılan atmaca, doğan vb. avcı kuşlar	DS.3890: Sinop
üveyik	Güvercine benzer göçmen bir kuştur	MDD: Ayan-cık-Alıköy
yapalak	Baykuş	DS.4175: Gerze
yıllaç	Yılımlı doldurmuş saka vb. kafes kuşu	DS.4271: Sinop

Sonuç

Hayvan adları Türkçede oldukça zengin bir söz varlığına sahiptir. Bu çalışmayla Sinop ve yöresine ait sözlü ve yazılı kaynaklardan tespit edilen 216 hayvan adıyla Türkçenin söz varlığına katkı sunulmak amaçlanmıştır. Bu adlandırmalar hayvanlarla ilgili genel adlandırmalar, yabani hayvanlar, evcil hayvanlar, balıklar, böcekler, kuşlar ve sinekler olmak üzere yedi grupta tasnif edilmiştir. Bu adların kavramsal, anlamsal, onomatolojik ve dil dışı gerçeklik düzeyleri dikkate alındığında şöyle bir tasnif yapılabilir:

1. Renk adlarına dayalı adlandırmalar: *alabaş, as, kara bakal, kara kötek, yeşilustan, ...*
2. Başka hayvanlardan benzetilen adlandırmalar: *aru kuşu, danadışı, teknelikurba,...*
3. Büyük ya da küçüklüğüne göre yapılan adlandırmalar: *mini, gocaoğlan,...*
4. Ses özelliklerine dayalı adlandırmalar: *vizelek, çingirye, eşek añırtlağı,...*
5. Karakter özelliklerinden kaynaklı adlandırmalar: *yunducu, gece guşu, tükümüçkü,...*
6. Cinsiyetine göre yapılan adlandırmalar: *erkeç, nallı fatma, ...*
7. Yapı özelliklerine dayalı adlandırmalar: *sümüklü böcek, çarşak, yanuç,...*

8. Güzel adlandırmalar: *adı denmez, canavar, gocaoğlan, ...*
9. Arkaik adlandırmalar: *as, kulun, elik, çıyan, toklu, yülkü, ...*
10. Alıntılardan uyarlamalar: *latin, iksiri, okseyil, ...*
11. Kaynağı tespit edilemeyen adlandırmalar: *gölbez, çökelez, ...*

Bu veriler bize halkın ad vermedeki temel hareket noktalarını ve ad verme yöntemlerini belirlemede katkı sağlayacaktır.

Kaynak Kısaltmaları:

DS: Derleme Sözlüğü, Bkz. Komisyon (1963-1982)

MDD: Metin Dışı Derleme

SSD: Sinop'un Sualtı Dünyası, Bkz. Çelik ve Erdem (2013)

SYS: Sinop Yöresi Söz Varlığı, Bkz. Acar (2016)

Kaynakça

- Acar, E. (2015). "Sinop Ağızlarında Arkaik Unsurlar Üzerine", *Sinop İli Değerleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara: HTC Matbaacılık, s. 200-207.
- Acar, E. (2016). *Sinop Manileri (Giriş-Dil İncelemesi-Maniler-Sözlük)*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- .(2016). "Sinop Yerli Ağızlarını Belirleyen Genel Özellikler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, IX, 42, 7-11.
- .(2016). *Sinop Yöresi Söz Varlığı*, (2.Basım) Ankara: Gazi Kitabevi.
- .(2016). "Sinop ve Yöresi Ağızlarında Mantar Adları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, IX, 43, 7-26.
- Aksan, D. (2003). *Her Yönüyle Dil*, Ankara: TDK Yayınları.
- .(2006). *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Ankara: Engin Yayınevi.
- .(2014). *Türkçenin Zenginlikleri İncelikleri*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- .(2015). *Türkçenin Sözvarlığı*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Atalay, B. (1999). *Divanü Lügati't-Türk*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çelik, S. ve Erdem, Y. (2013). *Sinop'un Sualtı Dünyası*, Sinop: İl Genel Meclisi Yayınları.

- Doğan, N. (2015). “Türkiye Türkçesi Söz Varlığının Yeni Renkleri Ad Bilimsel Bir İnceleme”, *Dede Korkut Dergisi*, IV, 7, 12-37.
- Ergene, O. (2014). “Türkiye Türkçesinin Söz Varlığında Hayvan Adlarının Organ Adlarıyla ya da Vücut Bölümlerine İlişkin Adlarla Oluşturduğu Deyim Aktarması Örnekleri”, *Turkish Studies*, Volume 9/6, 319/365.
- Erkoç, H.İ. (2015). “Divanü Lugati’t-Türk’te Vahşi Hayvanlarla İlgili Kelimeler ve Terimler”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 23, 177-208.
- Guiraud, P. (1999). *Anlambilim*, (Çev. Berke Vardar), İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Sami, Ş. (2005). *Kamûs-ı Türki*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şahin, İ. (2015). *Adbilim*, Ankara: Pegem Akademi.
- Kibar, O. (2004). *Türk Kültüründe Ad Verme*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kosellecki R. (2013). *Kavramlar Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Komisyon. (1963-1982). *Derleme Sözlüğü I-XII*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Komisyon. (1977). *Tarama Sözlüğü I-VIII*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yılmaz, K. (2011). “Organ Adlarının Nesnelere Aktarılmasında Dil-Zihin İlişkisi”, *Turkish Studies*, Volume 6/2, 1083-1092.